

Дайнеко П.М.
Аспірант Херсонського
державного університету
e-mail: daynekom@gmail.com

РОЛЬ ЛІСОМЕЛІОРАТИВНОГО КАРКАСУ В ЕКОЛОГІЧНІЙ ОПТИМІЗАЦІЇ СТЕПОВИХ ЛАНДШАФТІВ ХЕРСОНСЬКОЇ ОБЛАСТІ

Високий потенціал природних умов і ресурсів півдня України зумовлюють високий рівень сільськогосподарського виробництва. Як результат, більша частина степу розорана та виступає каталізатором до інтенсифікації таких негативних наслідків як ерозія, первинне та вторинне засолення ґрунтів (рис. 1). Так, при загальній площі Херсонської області 2846,1 тис. га, в її складі сільськогосподарські угіддя становлять 1970,0 тис. га (69,2%), де рілля займає 1777,9 тис. га (62,5%), а багаторічні насадження розташовані на площі близько 25,9 тис. га (0,91%). Відсоток еродованих земель з кожним роком лише збільшується.

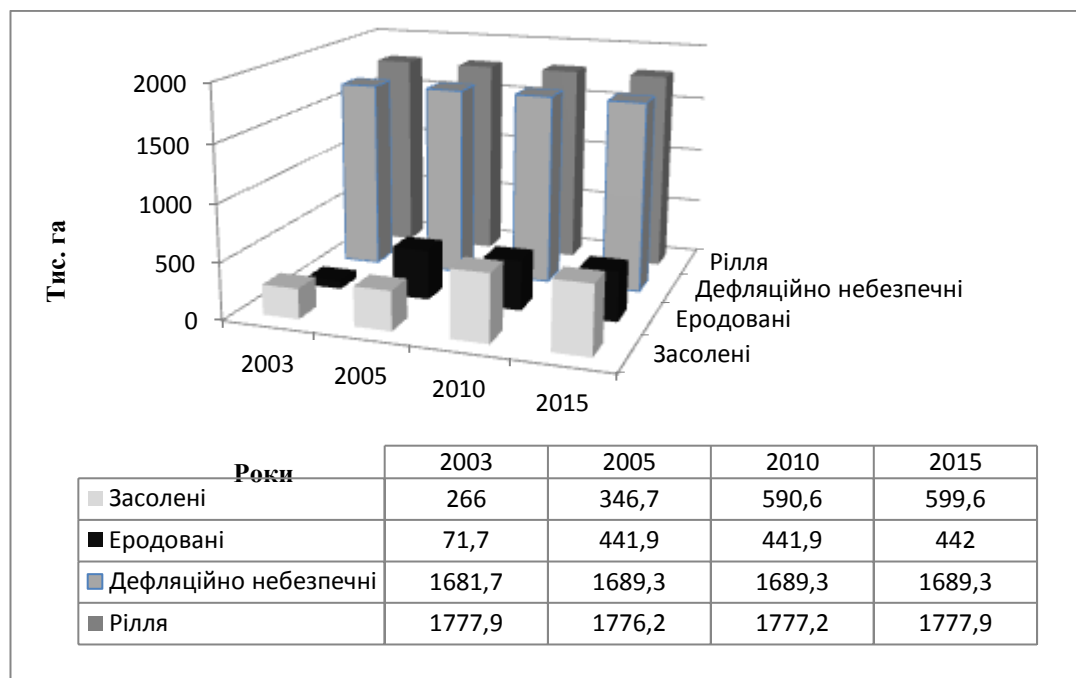

Рис. 1. Площа ріллі і деградованих земель Херсонської області
Джерело: дані [2]

Водна і вітрова ерозія ґрунтів ускладнюється посухами і суховіями, що в останні роки зустрівається на півдні України дуже часто.

Шляхом зменшення еродованості земель та досягнення екологічної рівноваги степових екосистем є створення якісного лісомеліоративного каркасу заснованого на ландшафтно-екологічних принципах [5].

Одним з перших концепцію розведення лісу в степах сформував та науково-обґрунтував у 1892 році В.В. Докучаєв, який спільно з такими видатними вченими як К.А. Тимірязєв, П.А. Костичев, взяв участь в розробленні програми ліквідації наслідків посухи та неврожаю 1891 року. Головними причинами посух та неврожаїв було визнано безсистемну експлуатацію чорноземів, ненормоване розорювання цілин, вирубування лісу на вододілах, що спричиняє розвиток ерозії, пониження рівня ґрунтових вод, руйнування структури ґрунту, внаслідок чого він гірше поглинає та утримує атмосферну вологу[1].

Практика полезахисного лісорозведення пов'язана також з такими іменами як В.П. Скаржинський, І.Я. Данилевський, В.Я. Ломиковський, Г.Ф. Морозова, Г.М. Висоцький та ін. [3].

Незважаючи на велику кількість дискусійних питань серед вчених в аспекті доцільності створення лісового каркасу в межах степу, все ж його важливість складно переоцінити.

Лісомеліоративний каркас на полях сприяє зниженню швидкості вітру на 20-30%, збільшенню вологості повітря на 3-5%, зменшенню непродуктивного випаровування вологи. Врожайність зернових підвищується до 3-5 ц/га. Лісосмуги стримують рознесення вітром отрутохімікатів, якими обробляють поля, а також є притулком для багатьох видів тварин [4].

В умовах степової зони лісокультурні ландшафти повинні виконувати наступні функції:

- боротьба з ерозією і дефляцією ґрунтів, затримання снігу;

- послаблення швидкості вітру та уповільнення вертикального обміну повітря на полях сівозмін;
- закріплення рухомих пісків;
- поліпшення водного балансу території та охорони водойм від замулення;
- зменшення небезпеки вторинного засолення і заболочування земель;
- раціональне землекористування за рахунок створення лісових угідь на землях, малопридатних і непридатних для сільського господарства.

На сьогодні, полезахисна лісистість в країні становить 1,5%, зокрема в Степу – 2,2%, при рекомендованих 3,8 - 6,2% [6]. Проте, важливо розуміти, що створення оптимізованої системи зелених лісових насаджень повинно бути раціональним та науково-обґрунтованим. Основні зусилля треба скеровувати на створення смугових насаджень, що захищають від ерозійних процесів ріллю та припинити розорювати і засаджувати пасовища по схилах балок, де загроза ерозії дуже низька або відсутня зовсім, заради досягненням рекомендованої норми лісистості. Тому для вирішення проблематики полезахисного лісорозведення на степових ландшафтах та захисту ґрунтів від несприятливих екзогенних процесів нагальним є формулювання державно програми, яка буде узагальнювати всі наукові здобутки у цій сфері та ефективної системи контролю за його дотриманням.

Список використаних джерел

1. Гладун Г.Б. Докучаев В.В. и лесные мелиорации / Г.Б. Гладун, Н.А. Лахматов. – Х. : Новое слово, 2007. – 574 с.
2. Екологічний паспорт Херсонської області [Електронний ресурс] // Міністерство екології та природних ресурсів України. – 2016. – Режим доступу до ресурсу: http://www.menr.gov.ua/docs/protection1/khersonska/Hersonska_Ekopasport_2015.pdf
3. Лісові меліорації: підручн. / Пилипенко О.І., Юхновський В.Ю., Дударець С.М., Малюга В.М.; за ред. Юхновського В.Ю. – К.: Аграрна освіта, 2010. – 283 с.
4. Оптимізація сільського господарства Степу України: теорія і практика : посібник/ за ред. О. Деркача, Г. Коломієць, Я. Мовчана. – Миколаїв : Регіональна чорноморська мережа громадських організацій, 2012. – 88 с.
5. Пилипенко О. І. Системи захисту ґрунтів від ерозії: підручник / О. І. Пилипенко, В. Ю. Юхновський, М. М. Ведмідь. – К.: ТОВ. «КОВЦ Златояр», 2004. – 436 с.
6. Стадник А. П. Лісові меліорації як основний фактор стабілізації степових екосистем / А.П. Стадник, О.І. Фурдичко // Екологія та ноосферологія. – 2008. – №3-4. – С. 13-24.